

МІНІСТЭРСТВА АДУКАЦЫІ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ
УСТАНОВА АДУКАЦЫІ “ВІЦЕБСКІ ДЗЯРЖАЎНЫ ЎНІВЕРСІТЭТ ІМЯ
П.М. МАШЭРАВА”

Факультэт мастацка-графічны
Кафедра педагогікі

Дапушчана да абароны

«24» мая 2018 г.

Загадчык кафедры

 Н.А. Ракава

МАГІСТАРСКАЯ ДЫСЕРТАЦЫЯ

ФАРМПРАВАННЕ ПАТРЫЯТЫЧНАЙ КУЛЬТУРЫ ВУЧНЯЎ 5-7 КЛАСАЎ
(НА ПРЫКЛАДЗЕ ВЫВУЧЭННЯ БЕЛАРУСКАЙ ЛІТАРАТУРЫ)

Спецыяльнасць 1-08 80 06 Агульная педагогіка, гісторыя педагогікі і адукацыі

Апет Аліна Сяргееўна,

1 курс

Навуковы кіраўнік:

Ракава Наталля Андрэеўна,

кандыдат педагогічных навук, дацэнт

Віцебск, 2018

Рэферат

Магістарская дысертацыя 57 с., 52 крыніцы, 1 дадатак.

ПАТРЫЯТЫЧНАЯ КУЛЬТУРА, ПАТРЫЯТЫЧНАЕ Выхаванне, КУЛЬТУРА, Выхаванне, Вучэбны працэс, Вучэбны прадмет, БЕЛАРУСКАЯ ЛІТАРАТУРА, ЭКСКУРСІІ.

Мэта даследавання – распрацаваць, тэарэтычна абгрунтаваць і тэарэтычна правесці прапанаваны працэс фарміравання патрыятычнай культуры вучняў 5-7 класаў і педагагічныя ўмовы яго выніковага функцыянавання.

Аб’ект даследавання – фарміраванне патрыятычнай культуры вучняў 5-7 класаў.

Прадмет даследавання – працэс фарміравання патрыятычнай культуры вучняў 5-7 класаў на прыкладзе ўрокаў беларускай літаратуры.

Метады даследавання: тэарэтычныя (накапленне і апрацоўка тэарэтычнага матэрыяла шляхам аналізу літаратурных крыніц па педагогіцы, псіхалогіі, філасофіі, аналіз педагагічнага вопыту, аналогія, моделіраванне, прычынна-выніковы аналіз атрыманых эмпірычных дадзеных); эмпірычныя (прамое і ўскоснае назіранне, анкетаванне, даследчая гутарка); статыстычныя (апрацоўка атрыманых у ходзе даследавання вынікаў і іншыя).

Дадзеная работа можа быць выкарыстана ў якасці дадатковага матэрыяла для падрыхтоўкі да заняткаў па дысцыпліне «Педагогіка» па тэме «Патрыятычная культура асобы», а таксама настаўнікамі беларускай мовы і літаратуры пры правядзенні ўрокаў.

Змест

Рэферат.....	2
Уводзіны	4
1 Тэарэтычныя асновы праблемы фарміравання патрыятычнай культуры	7
1.1 Сутнасць патрыятычнай культуры, яе структурныя кампаненты.....	7
1.2 Патрыятычнае выхаванне як сродак фарміравання патрыятычнай культуры.....	18
2 Фарміраванне патрыятычнай культуры 5-7 класаў (на прыкладзе вивучэння вучэбнага прадмета “Беларуская літаратура”)	35
2.1 Патэнцыял вучэбнага прадмета “Беларуская літаратура” ў фарміраванні патрыятычнай культуры	35
2.2 Умовы эфектыўнага фарміравання патрыятычнай культуры вучняў на ўроках беларускай літаратуры	43
Заклучэнне	50
Спіс выкарыстаных крыніц	53
Дадатак.....	58

Уводзіны

Развіццё сучаснага грамадства патрабуе фарміравання новага сацыяльнага тыпу асобы. Беларускаму грамадству патрабуюцца ўпэўненыя ў сабе, дзелавыя людзі з яркай індывідуальнасцю, з уласцівай ім актыўнай грамадзянскай пазіцыяй, здольныя прымаць уважаныя рашэнні і несці адказнасць за свае ўчынкі. У той жа час, у грамадстве назіраецца страта патрыятызму як адной з духоўных каштоўнасцяў нашага грамадства.

Праблема патрыятызму па сваёй навуковай і сацыяльнай значнасці можа прэтэндаваць на ролю адной з класічных праблем мінулага, сучаснасці і будучыні. Фарміраванне патрыятычнай культуры моладзі ва ўсе часы з'яўлялася неад'емнай часткай выхаваўчага працэсу, за выключэннем перыяду 90-х гадоў XX стагоддзя.

Нягледзячы на ўсе спробы зрабіць патрыятызм часткай дзяржаўнай ідэалогіі, рэальны вынік не адпавядае чаканаму. Прычыны гэтага варта шукаць у сацыяльных працэсах, звязаных з глыбінным расслаеннем грамадства, у вельмі супярэчлівых рэформах, якія праводзяцца ў сферы адукацыі падростаючага пакалення, у недастатковай ступені даследавання праблем фарміравання патрыятычнай культуры адносна сучасных умоў.

Такім чынам, **актуальнасць** гэтага даследавання звязана з сацыяльнай патрэбай грамадства і дзяржавы ў грамадзянах, для якіх патрыятызм стаў бы асабістай маральнай пазіцыяй.

Аналіз філасофскай і псіхалага-педагагічнай літаратуры дазволіў зрабіць выснову, што патрыятычная накіраванасць выхавання была характэрная для айчыннай педагогікі яшчэ з часоў Старажытнарускай дзяржавы, пра што сведчаць помнікі старажытнарускай літаратуры, аўтарамі якіх з'яўляюцца Уладзімір Манамах, Іларыён, Нестар. У далейшым развіццё ідэі патрыятызму атрымала ў працах педагогаў і мысляроў часоў царскай Расіі (В.Р. Бялінскі, А.М. Дабралюбаў, А.І. Герцэн, І.А. Ільін, М.В. Ламаносаў, М.П. Огарэў, А.М. Радзішчаў, К.Д. Ушынскі і інш.), савецкай дзяржавы (Т.А. Ільіна, Н.К. Крупская, А.С. Макаренка, В.А. Сухамлінскі і інш.). Работы гэтых аўтараў характарызуюцца ідэямі народнасці ў

выхаванні, падрыхтоўкі маладога пакалення да грамадскай дзейнасці на карысць Радзімы.

Агляд сучасных даследаванняў па праблеме фарміравання патрыятычнай культуры школьнікаў паказаў, што яе рашэнне ажыццяўлялася даследчыкамі (А.П. Быкаў, Г.Х. Валееў, У.І. Лутавінаў і інш.) з пазіцый розных метадалагічных падыходаў, праз рэалізацыю педагагічных умоў, мадэляў і сістэм фарміравання патрыятычнай культуры. У прыватнасці: мадэлі фарміравання патрыятычнай культуры школьнікаў сродкамі этнапедагогікі, сродкамі рэгіянальных культурных каштоўнасцяў, культурна-дасугавай дзейнасці (І.В. Мельчакова), ва ўмовах міжкультурнай прасторы і г.д.

Большасць аўтараў разглядаюць патрыятызм толькі як нешта прыўнесенае грамадствам, дзяржавай, той ці іншай цывілізацыяй ці культурай. На наш погляд, недастаткова разглядаць дадзенае паняцце толькі ў такім кантэксце, варта максімальна ўлічваць “натуральныя” асновы патрыятызму. Гэты аспект фарміравання патрыятычнай культуры разглядалі І.А. Ільін, С.Я. Матушкін, В.А. Сухамлінскі і інш. На нашу думку, пакуль яшчэ не ў належнай меры асветлены тэарэтычны бок арганізацыі фарміравання патрыятычнай культуры вучняў ва ўмовах агульнаадукацыйнай школы на ўроках беларускай літаратуры пры натуральным падыходзе да разумення патрыятызму.

У кантэксце рашэння дадзенай праблемы асаблівае роля адводзіцца настаўнікам беларускай літаратуры ў школах. Такім чынам, настаўнікі беларускай літаратуры будуць з’яўляцца галоўным звяном у сістэме фарміравання патрыятычнай культуры ў моладзі. У перыяд вывучэння беларускай літаратуры ў школе адбываецца фарміраванне каштоўнасных арыентацый, духоўна-маральнай асновы асобы дзіцяці, развіццё яго эмоцый, пачуццяў, мыслення, механізмаў сацыяльнай адаптацыі ў грамадстве, пачынаецца працэс нацыянальна-культурнай самаідэнтыфікацыі. Школьны ўзрост з’яўляецца найбольш спрыяльным для эмацыяна-псіхалагічнага ўздзеяння на дзіця, таму што вобразы ўспрымання культурнай прасторы вельмі яркія і моцныя, і таму яны застаюцца ў памяці надоўга, што вельмі важна пры фарміраванні патрыятычнай культуры.

Мэта нашага даследавання – распрацаваць, тэарэтычна абгрунтаваць і тэарэтычна праверыць прапанаваны працэс фарміравання патрыятычнай культуры вучняў 5-7 класаў і педагагічныя ўмовы яго выніковага функцыянавання.

Аб’ект даследавання – фарміраванне патрыятычнай культуры вучняў 5-7 класаў.

Прадмет даследавання – працэс фарміравання патрыятычнай культуры вучняў 5-7 класаў на прыкладзе ўрокаў беларускай літаратуры.

У адпаведнасці з мэтай падчас даследавання вырашаюцца наступныя **задачы**:

1. Правесці аналіз праблемы фарміравання патрыятычнай культуры моладзі ў педагагічнай тэорыі і практыцы, выявіць асноўныя падыходы да яе рашэння.
2. Выявіць патэнцыял вучэбнага прадмета “Беларуская літаратура” ў фарміраванні патрыятычнай культуры.
3. Распрацаваць і тэарэтычна абгрунтаваць працэс фарміравання патрыятычнай культуры вучняў 5-7 класаў на прыкладзе ўрокаў беларускай літаратуры.

Спіс выкарыстаных крыніц

1. Абалуев, Р.Н. Интернет-технологии в образовании: Учебно-методическое пособие. Ч. 3. Тамбов: Изд-во ТГТУ, 2002.
2. Альшэўская, Н.Н. Грамадзянская свядомасць: думкі і меркаванні / Н.Н. Альшэўская // Адукацыя і выхаванне. – 1998. – № 2. – 15 с.
3. Андреев, В.И. Педагогика: учебный курс для творческого саморазвития / В.И. Андреев. – 2-е изд. – Казань: Центр инновационных технологий, 2000. – 608 с.
4. Библер, В.С. От наукоучения к логике культуры: Два философских введения в двадцать первый век. – М.; Политиздат, 1991. – 412 с.
5. Букрэў, І.І. Краязнаўства – дзейсны сродак патрыятычнага выхавання / І.І. Букрэў // Адукацыя і выхаванне. – 2002. – № 6. – 7 с.
6. Буткевич, В.В. Патриотическое воспитание учащихся: история и современность: пособие для педагогов общеобразовательных учреждений, учреждений внешкольного воспитания и обучения / В. В. Буткевич. – Минск: Национальный институт образования, 2010. – 207 с.
7. Вырщиков, А.Н. Социально-педагогические аспекты патриотического воспитания // Известия Волгогр. гос. пед. ун-та. Сер.: Педагогические науки. – 2012. – № 5 (69). – С. 26-39.
8. Вырщиков, А.Н. Уроки служения Отечеству в пространстве патриотически ориентированного образования / А.Н. Вырщиков, М.Б. Кусмарцев. – Волгоград: НП ИГЩ “Авторское перо”, 2005. – 272 с.
9. Горелик, Ф.Б. Воспитывая гражданина, формируя мировоззрение. Из опыта работы: кн. для учителя. – М.: Просвещение, 1986. – 208 с.
10. Ермоленко, Н.В. Патриотическое воспитание курсантов в процессе обучения военно-специальным дисциплинам в высшем военном учебном заведении: дис. ... канд. пед. наук / Н.В. Ермоленко. – Челябинск, 2006. – 187 с.
11. Жуковіч, М.В. Сучасныя педагагічныя тэхналогіі на ўроках беларускай мовы і літаратуры / М.В. Жуковіч. – Мінск: Аверсэв, 2007. – 154 с.
12. Запрудскі, М.І. Мадэліраванне і праектаванне аўтарскіх дыдактычных сістэм: дапаможнік для настаўніка / М.І. Запрудскі. – Мінск: Сэр-Віт, 2008. – 334 с.

- 13.Зданович, В. М. Проблема формирования основ гражданско-патриотического мировоззрения учащихся в теории и практике обучения физике в общеобразовательной средней школе / В. М. Зданович // журнал Веснік адукацыі . – 2006 . – № 3 . – С. 9-17.
- 14.Каваленя, А.А. Патриотическое воспитание поколения – важнейшее условие укрепления белорусской государственности / А.А. Каваленя // Проблемы выхавання. – 2006 – № 4 – С. 6-17.
- 15.Каган, М.С. Системный подход и гуманитарное знание: Избр. ст. / Лен. гос. ун-т. – Ленинград, 1991. – 383 с.
- 16.Канцэпцыя бесперапыннага выхавання дзяцей і вучнёўскай моладзі [Электронны рэсурс]: зацв. пастановай М-ва адукацыі Рэсп. Беларусь ад 15 ліп. 2015 г. № 82. URL: <http://adu.by/?p=7769> (дата звароту: 02.02.2017).
- 17.Канцэпцыя вучэбнага прадмета “Беларуская літаратура” [Электронны рэсурс]: зацв. Загадам М-ва адукацыі Рэсп. Беларусь ад 29 мая 2009 г. № 675. URL: <http://adu.by/?p=7575> (дата звароту: 12.02.2017).
- 18.Катовіч, Н.К. Абноўленая Канцэпцыя бесперапыннага выхавання дзяцей і вучнёўскай моладзі ў Рэспубліцы Беларусь: пераемнасць і навацыі // Адукацыя і выхаванне. 2015. № 11. С. 3—15.
- 19.Кацэвіч, С.С. Выхаванне патрыятызму: канцэптуальны падыход / С.С. Кацэвіч // Адукацыя і выхаванне. – 1998. – № 3. – 35 с.
- 20.Кныш, А. Патрыятычнае і нацыянальнае выхаванне як асноўныя аспекты фарміравання дзяржаўнай ідэалогіі / А. Кныш. – Мінск: Роднае слова, 2010. – №9. – С. 5-8.
- 21.Козлов, А.А. О патриотизме. Основные понятия и краткий исторический аспект // Нравственность в образовании: информационный портал. URL: http://www.nravstvennost.info/library/news_detali.php?ID=2263 (дата обращения: 15.11.2017).
- 22.Конституция Республики Беларусь 1994 года (с изменениями и дополнениями, принятыми на республиканских референдумах 24 ноября 1996 года и 17 октября 2004 года). – Мн.: Амалфея, 2007. – 87 с.

23. Ксензова, В.Ю. Перспективные школьные технологии / В.Ю. Ксензова. – Минск, 2000. – 117 с.
24. Кузнецов, В.Н. Российская идеология 21: опыт социологического исследования формирования российской идеологии XXI века / В.Н. Кузнецов. – М., 2004. – 183 с.
25. Левитов, Н.Д. Детская и педагогическая психология: учеб. пособие для педагогич. ун-тов. – М.: М-во просвещения РСФСР, 1958. – 207 с.
26. Лугоўскі, А.І. Маральна-этычнае выхаванне вучняў на ўроках беларускай літаратуры / А.І. Лугоўскі. – Мінск, 1992. – 156 с.
27. Мамардашвили, М. Как я понимаю философию. – 2-е изд. / Общ. ред. Ю.П. Сенокосова. – М.: Прогресс: Культура, 1992. – 414 с.
28. Маркарян, Э.С. Теория культуры и современная наука / Э.С. Маркарян. – М.: Мысль, 1983. – 284 с.
29. Маткин, В.В. Теория и практика развития интереса к профессионально-творческой деятельности у будущих учителей: ценностно-синергетический подход: монография / В.В. Маткин. – Челябинск: Издательство ЧГПУ, 1999. – 205 с.
30. Методыка выкладання беларускай літаратуры: вучэб. дапам. для студэнтаў філалаг. спецыяльнасцей ВНУ / І. М. Гоўзіч [і інш.]. Мінск: БДПУ, 2012. – 170 с.
31. Кондаков, Н.И. Логический словарь-справочник / Н.И. Кондаков. – 2-е изд., испр. и доп. – М.: Наука, 1975. – 718 с.
32. Мудрик, А.В. О воспитании старшеклассников: кн. для классных руководителей / А.В. Мудрик. – 2-е изд., доп. и перераб. – М.: Просвещение, 1981. – 176 с.
33. Ожегов, С.И. Толковый словарь русского языка: 80000 слов и словосочетаний / С.И. Ожегов. М., 2000. – 496 с.
34. Пазакласная праца па беларускай мове і літаратуры: дапаможнік для настаўнікаў агульнаадукацыйных устаноў. – Мінск: Аверсэв, 2007. – 140с.

- 35.Петровский, А.В. Психология: учеб. для студ. высш. педаг. учеб. завед. / А.В. Петровский, М.Г. Ярошевский. – 2-е изд. – М.: Высш.шк., 2001. – 512 с.
- 36.Посталюк, Н.Ю. Творческий стиль деятельности: педагогический аспект / Н.Ю. Посталюк. – Казань: Изд-во Казанского университета, 1989. – 206 с.
- 37.Ружа, В.А. Патриотическая культура и её измерение // Современные исследования социальных проблем. – 2012. – № 6. URL: <http://sisp/nkras.ru/e-ru/issues/2012/6/guzha.pdf> (дата обращения: 02.11.2017).
- 38.Селевко, Г.К. Современные образовательные технологии / Г.К. Селевко. – Минск, 1998. – 89 с.
- 39.Сергеева, В.В. Компоненты патриотической культуры и их содержание // Вестник КАСУ. – 2009. – № 1. URL: <http://www.vestnik-kafu.info/journal/17/654/> (дата обращения: 02.11.2017).
- 40.Сиволобова Н.А. Гражданско-патриотическое воспитание учащихся на основе русских культурно-исторических традиций: дис. канд. пед. наук / Н.А. Сиволобова. – Ставрополь, 2003. – 180 с.
- 41.Сластенин, В.А. Введение в педагогическую аксиологию: учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / В.А. Сластенин, Г.И. Чижаква. – М.: Издательский центр “Академия”, 2003. – 192 с.
- 42.Смирнов, А.А. Избранные психологические труды: В 2 т. Т. 1 / А.А. Смирнов. – М.: Педагогика, 1987. – 172 с., ил.
- 43.Ушинский, К.Д. Собрание сочинений: Т.6 / К.Д. Ушинский. – М., 1990. – 356 с.
- 44.Филипченко, С.В. Формирование патриотической культуры курсантов в образовательном процессе военного вуза: Дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.08. – Саратов, 2006. – 393 с.
- 45.Философский энциклопедический словарь / сост. Е.Ф. Губский, Г.В. Кораблев, В.А. Лутченко. – М., 1997. – 338 с.
- 46.Харламов, И.Ф. Теория нравственного воспитания: ист. и соврем. проблематика и основные пед. идеи / И.Ф. Харламов. – Минск: Изд-во БГУ, 1972. – 363 с.

47. Чавчавадзе, Н.З. Культура и ценности / Н.З. Чавчавадзе. – Тбилиси: Мецниереба, 1984. – 171 с.
48. Шаўчэнка, В.П. Асноўны прынцып духоўна-маральнага выхавання школьнікаў // Народная асвета. – 2005. – № 7. – С. 3-6.
49. Шик К. И. Сущность патриотического воспитания учащейся молодежи и некоторые способы его реализации в Республике Беларусь // Проблемы и перспективы развития образования: материалы II Междунар. науч. конф. (г. Пермь, май 2012 г.). — Пермь: Меркурий, 2012. — С. 110-112. — URL <https://moluch.ru/conf/ped/archive/58/2337/> (дата обращения: 20.02.2018).
50. Энциклопедический словарь. В 3 т. / под ред. Б.А. Введенского. – Т. 3. – М.: Сов. энцикл., 1955. – 744 с.
51. Энциклапедыя літаратуры і мастацтва Беларусі: У 5 т. – Т. 1–5. – Мінск, 1984–1987.
52. Яковлев, Е.В. Педагогическая концепция: методологические аспекты построения / Е.В. Яковлев, Н.О. Яковлева. – М.: Гуманитар. изд. центр ВЛАДОС, 2006. – 239 с.